

На таких уроках вдається досягти різних цілей методичного, педагогічного та психологічного характеру, які можуть підсумувати таким чином:

- здійснюється контроль знань, навичок та вмінь учнів із теми;
- забезпечується ділова, робоча атмосфера, серйозне ставлення учнів до уроку;
- передбачається мінімальна участь учителя на уроці.

Одним з основних мотивів використання нетрадиційних форм є підвищення творчо-пошукової активності дітей, що є важливим для учнів. Інноваційні методи навчання спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу.

Нетрадиційні форми уроку здійснюються за обов'язкової участі всіх учнів групи (класу), а також реалізуються з використанням засобів слухової та зорової наочності.

Кобець Я.М.

студентка,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОБГРУНТУВАННЯ Я.А. КОМЕНСЬКИМ КЛАСНО-УРОЧНОЇ СИСТЕМИ В НАВЧАННІ

На сучасному етапі існування майже у всіх школах світу, а також і України затвердилась і використовується класно-урочна система навчання, яка дає можливість учителю працювати однаково з усім класом за певним розкладом, на заняттях використовувати різні методичні прийоми, виховання та навчання, що мають зменшувати важкодоступність навчання й забезпечувати свідоме, легке, ґрунтовне засвоєння матеріалу. Дослідження виникнення та розвитку класно-урочної системи навчання сьогодні є дуже актуальним.

Проблемою виникнення та розвитку класно-урочної системи навчання займалися багато видатних педагогів, а саме такі як А. Белл та Д. Ланкастер, Ф. Меланхтон, К. Ушинський, І. Штурм та інші [1].

В історії педагогіки відомо багато форм організації навчально-виховного процесу. На ранніх етапах організації навчання надавалась перевага індивідуальній формі роботи з учнями. Така форма навчання проіснувала до XVIII ст., а в деяких країнах і до XIX ст. Коменський першим у світі вивів педагогіку як окрему науку, науково обґрунтував особливі закони навчання й виховання, визначив умови створення нових шкіл, довів необхідність цілеспрямовано створювати класи, в яких об'єднувати групи дітей одного віку і регулярно проводити навчання на уроках, що мали чітко окреслене місце, час та послідовність. Коменський вивчивши досвід попереднього навчання з урочної системи, дав теоретичне обґрунтування класно-урочної системи шкільного навчання і сформулював її основоположні принципи. Тому в історії

педагогічної думки він вважається творцем та батьком класно-урочної системи навчання [2].

Коменський дуже сильно критикував існуючий в той час індивідуальний метод як єдину форму навчання в школі. Він вважав жахливим та катастрофічним для дітей становище, коли навчання в школі відбувалось «із сходу сонця і до заходу». В роботі «Закони добре організованої школи» він окреслив основні правила організації навчання, які не втратили свого значення до нашого часу [3].

Коменський увів поняття «навчальний рік» з поділом його на 4 чверті і обов'язковими канікулами між ними. Педагог вимагав, щоб прийом учнів до школи відбувався один раз на рік – восени. По завершенню навчального року ввів перевідні екзамени. Крім цього запровадив різні види контролю й перевірки успішності учнів у навчанні: поурочна, щодення, щотижнева, четвертна [4].

Коменський дав ряд вказівок про те як повинен організовуватись навчальний день у школі. Навчальний день повинен розпочинатися вранці і тривати у школі рідної мови 4 години (2 години зранку для розвитку розуму і пам'яті та 2 години після обіду для розвитку рук і голосу), а в гімназії – 6 годин [3].

Необхідними умовами правильної організації навчальної роботи Коменський вважав:

- 1) клас з незмінним складом учнів і приблизно однаковим рівнем розвитку;
- 2) твердо визначений час занять;
- 3) послідовне чергування занять і перерв;
- 4) одночасну роботу учителя з усім класом.

Коменський визначив тривалість уроку однією годиною. Кожна година, на його думку, повинна бути частиною того часу, що виділений для вивчення предмета. Кожна година повинна мати своє конкретне завдання. «Клас є не що інше, як об'єднання однаково встигаючих учнів для того, щоб легше можна було вести разом до однієї і тієї ж мети всіх, хто зайнятий одним і тим же і ставиться до навчання з однаковою старанністю» [6]

Ним було запропоновано створювати у школах для навчання класи – групи з незмінним і стабільним складом учнів приблизно однакового рівня розвитку. Це давало можливість учителю вести колективну роботу одночасно з усіма учнями, а всі учні на занятті займалися одночасно одним і тим же.

Він прагнув охопити навчанням якомога більшу кількість дітей, тому допускав до 300 учнів у одному класі. При цьому Коменський пропонував клас ділити на десятки, і з кожним десятком учителю допомагали працювати декуріони – кращі учні, що ставились на чолі кожного десятку. В обов'язки декуріонів входило: слідкувати за відвідуванням, перевіряти домашні завдання, допомагати відстаючим, слідкувати за увагою учнів під час занять [5].

Цінними є погляди педагога на урок і його структуру, що складається з трьох частин: початок – відновлення в пам'яті учнів пройденого, опитування і створення уваги; продовження – показ, сприймання, роз'яснення; закінчення – вправа, оволодіння, використання [5].

Попри свою популярність, класно-урочна система Я.Коменського мала низку недолік. По-перше, він зробив хибу у тому що вважав, що одного вчителя повинно вистачити для будь якого числа учнів. По-друге діти приходили до школи різними, а всіх їх навчали однаково. Як наслідок – слабші діти безнадійно відставали, а здібні – нудьгували і свої можливості не удосконалювали.

Я.А. Коменського вважають основоположником та батьком педагогіки. Він перший у світі створив і удосконалював класно-урочну систему, яка використовується у організації шкільного процесу у багатьох країнах світу, а зокрема і в Україні на сучасному етапі [6].

Сучасна школа, додаючи до класно-урочної діяльності системну роботу факультативів, гуртків, секцій, студій, здійснення проєктів, досліджень, акцій тощо – робить крок у майбутнє. Освітнє *поле* активної діяльності школярів поза «партою» здатне впливати на рівень освіченості не менше ніж класні уроки. Втім, без системного стандарту, що дають класні уроки, воно не спрацює.

Класно-урочна система за законом України має в школах такі організаційні ознаки: навчальний рік повинен починатися 1 вересня і закінчуватися не пізніше 1 липня наступного року; тривалість навчального року обумовлюється виконанням навчальних програм з усіх предметів, але не може бути меншою 175 робочих днів у загальноосвітньому навчальному закладі I ступеня (1-3 (4) класи) та 190 робочих днів – II-III ступенів (5--11 (12) класи). В сучасних школах наповнюваність в класах не повинна перевищувати 30 осіб, навчально-виховний процес повинен здійснюватися за різними формами: урок, лекція, лабораторно-практичне та семінарське заняття, диспут, навчально-виробнича екскурсія тощо; присутність школярів на уроках є обов'язковим; навчальний рік поділяється на чверті, півріччя, семестри, між якими обов'язково повинні бути канікули різної тривалості [7].

Список використаних джерел:

1. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: [в 2-х т.]. – Т. 1. / Я.А. Коменский. – М.: Педагогика, 1982. – 656 с.
2. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: [в 2-х т.]. – Т. 2. / Я.А. Коменский. – М.: Педагогика, 1982. – 576 с.
3. Ягупов В. Педагогіка: Навчальний посібник / Василь Ягупов,; Ред. С. В. Головка (гол.), Т. В. Ян-голь. – К.: Либідь, 2002. – 559 с.
4. Волкова Н. Педагогіка: Посібник / Наталія Волкова,. – К.: Академія, 2001., 2002. – 575 с.
5. Електронний ресурс. <http://www.info-library.com.ua/books-text-490.html>
6. Електронний ресурс. <http://komeniana.udpu.org.ua/ян-амос-коменський-життя-та-творчість/>
7. Закон України „Про загальну середню освіту» // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія [упоряд. О.О.Любар]. – К. : Знання, 2003. – С. 666-688.